

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Töajõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA

COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu-
ja oskuste vajaduse muutusele:

haridus ja teadus

Tallinn 2021

SA Kutsekoda

Siinne ülevaade on väljavõte 12.01.2021 avaldatud uuringuaruandest „COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele“. Vt <https://oska.kutsekoda.ee/oska-valdkonnad/>.

Uuringu viis läbi SA Kutsekoda OSKA uuringumeeskond ajavahemikus juunist novembrini 2020, tehes koostööd Arenguseire Keskusega.

Ülevaate tulemusi täiendab 2020. aasta suvel OSKA meeskonna koostatud valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste vajaduse ülevaade, mis hõlmas ka viirusekriisist üles kerkinud esmast oskuste täiendamise vajadust. Vt lähemalt https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/06/OSKA-%C3%BClevaade-valdkonnaspetsiifiliste-IKT-oskuste-vajadusest_16.06.2020.pdf.

Ülevaates kirjeldatakse COVID-19 kriisi olulisemaid vahetuid (1–2 aasta vaates) mõjusid valdkonnale, sh tööhõivele ning oskuste vajadusele ja koolitusvajadusele. Hinnangud valdkonna kriisist väljumisele ja edasisele arengule 5–10 aasta vaates on koondatud valdkonna jaoks olulisemate mõjutegurite kaupa tabelisse dokumendi lõpus. Mõjutegurite olulisuse hinnang viiepallisel skaalal (5 = olulisim) tugineb valdkondlike fookusartiklute, majandusnäitajate, arengutrendide varasemate käsitluste ning teiste seotud uuringute ja kirjalike allikate sisendile. Mõjutegurist lähtuv hinnang tööhõive kasvule või kahanemisele on esitatud kolmesuunalise noole põhimõttel: ↗ teguri mõjul hõive kasvab, → teguri mõju hõivet oluliselt ei muuda, ↘ teguri mõjul hõive kahaneb. Noole suund väljendab ainult konkreetse teguri mõju hõivele ega tähistata hõive üldprognoosi valdkonna või kutsealade lõikes. Üldine hinnang COVID-19 mõjust OSKA varasemale valdkondlikule tööjõu- ja oskuste prognoosile esitatakse eraldi alapeatükina.

Ülevaade on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärgi 5 „Õpe kutse- ja kõrgharidus on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordineerimissüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

Ülevaate autoriõigus kuulub sihtasutusele Kutsekoda. Ülevaates sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Rosenblad, Y., Tiik, R., Mets, U., Pihl, K., Ungro, A., Uiboupin, M., Lepik, I., Leemet, A., Kaelep, T., Krusell, S., Viia, A., Leoma, R. (2021). COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

TAUSTANÄITAJAD

Uuringus „Õpilaste, õpetajate ja lastevanemate toimetulek koroonakriisi aegses kaugõppes“¹ on rõhutatud järgmist:

- osale distantsõpe sobib ja osale mitte: u 50–60% õppijaist ja õpetajaist said üldjoontes hästi hakkama;
- õppijate, eriti gümnaasiumiõpilaste hinnang distantsõppega toimetulekule oli kõrgem kui õpetajate ja lastevanemate oma.

Uuringus on märgitud, et kõige enam õpiti digioskusi, kuid kõige enam läks vaja nn üldiseid ehk võtmeoskusi, sh enesejuhtimise oskust. Uuringus on märgitud mõju tervisele ja heaolule, sh isolatsioonitundest tingitud stressi ja töökoormuse suurenemist, liikumisvaegust jm. Uuringus osales 686 õppijat, 515 lapsevanemat ja 338 õpetajat. Katseprojektina valminud uuring tehti Eesti Haridusfoorumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi koostöölepe alusel.

2020. aasta kevadel tehti seitsmes riigis (Taanis, Eestis, Soomes, Lätis, Leedus, Norras ja Rootsis) uuring „Laste e-õppe kogemused COVID-19 eriolukorra ajal“². Uuringus osalesid 7017 last ja noort vanuses 10–18 aastat. Uuringust selgus, et Eesti lapsed on teiste riikidega võrreldes distantsõppega rohkem rahul (vaid 10% lastest avaldas rahulolematust) ning neil on ka parem ligipääs digitaalsetele töövahenditele. Lisaks on Eesti koolide e-õppesüsteemid teiste riikidega võrreldes paremini välja arendatud. Kõige rohkem olid distantsõppega rahul 16–18-aastased noored.

COVID-19 KRIISI LÜHIAJALINE MÕJU

- **Teadusasutused** olid eriolukorraks haridusasutustega võrreldes kõige paremini ette valmistunud, virtuaalne koostöö partneritega, sh välispartneritega jätkus. COVID-19 kriis kasvatas märkimisväärselt teadustegevuse tähtsust ühiskonnas, käivitati uusi temaatilisi uuringuid. Samas ettevõtete teaduskoostöö teadusasutustega seiskus, samuti pidurdus paikvaatlusi eeldavate rakendusuringute tegemine.
- **Kõrg- ja kutsehariduses** veebiõppele üleminek sujus. Probleemiks osutus praktika ja praktilise õppe korraldamine digitehnoloogia abil. Kutseõppes õpetamise prioriteetid muutusid, eesmärgiks sai fookuse seadmine õpiväljundite saavutamisele, mitte tundide läbiviimisele. Kõrghariduses tekkis palju isikuandmete kaitsega seotud probleeme nii hindamiste kui ka lõputööde kaitsmistega.
- Eesti **üldhariduskoolide** ettevalmistus ei olnud piisav distantsõppele³ sujuvaks üleminekuks. Keskseks muutus õppimise ja õpetamise mõtestamine uues olukorras, samas oskus seda teha oli vähene. Eriolukord tõi esile kitsaskohad, õpetajate teadmised ja oskused pandi praktikas proovile. Paljud õpetajad lükkasid õppimise ja õpetamise sügisesse. Koostöö õpetajate vahel kasvas ja arenes. Õpetajate töökoormus jagunes eriolukorra ajal ebaühtlaselt, osa töötasid üle-, osa alakoormusega. Toimusid rollimuutused, paremate digioskustega õpetajad kujunesid protsesside eestvedajaks ja kolleegide toetajaks. Haridustehnoloogide roll ja väärtus meeskonnas kasvas.

¹ Lauristin, M., Loogma, K., Erss, M., Vernik-Tuubel, E.-M., Sarv, E.-S. (2020). Õpilaste, õpetajate ja lastevanemate toimetulek koroonakriisi aegses kaugõppes. https://haridusfoorum.ee/images/2020/Distantsõppe_uuring_EHF_250720.pdf

² Ipsos (2020). Laste e-õppe kogemused COVID-19 eriolukorra ajal. https://media.voog.com/0000/0034/3577/files/Telia-CAP-e-%C3%B5pe-distants%C3%B5pe-ajal_uuringu-raport-Eesti.pdf

³ Distantsõpe, kaugõpe – õppevorm, kus õpitakse peamiselt iseseisvalt ja kaugõppesessiooni ajal toimuva õppetöö kaudu.

Probleemiks osutus keelekümbusklasside õpilastele distantsõppe korraldamine olukorras, kus nii laste kui ka lastevanemate keeleoskus ei olnud õppimiseks ja õppimise toetamiseks piisav.

- **Lasteaedades** jäi avatuks napilt 1–2 rühma. Õpetajad valmistasid kaugtööl olles metoodilisi õppevahendeid, tegelesid enesetäiendamisega, uuendasid kodulehte, täiendasid kodukorda jm. Eriolukorra ajal tihenes infovahetus lasteaiapidajatega, aktiivne suhtlus on jätkunud ka edasi. Probleemiks oli tasandusrühma lastele tugiteenuste osutamine juhtudel, kui vanemad ei olnud valmis või suutelised erialaspetsialisti antud ülesandeid täitma.
- **Täiendusõppe pakkujatel** koolituse käive kahanes u 70% (märts-mai). Kontaktõpe asendus virtuaalõppega. Samas kõigil teemadel veebiõpet rakendada ei olnud võimalik, nt meeskonnatöö ja juhtimiskoolitused. Nüüdseks on koolitusmaht taastunud u 90% peale. Õpe toimub nii kontakt- kui ka veebiõppena, kasvav trend on hübriidkoolitused⁴. Hübriidkoolituse korraldamine eeldab spetsiaalset tehnilist ettevalmistust ja metoodilist lähenemist.
- Erivajadustega õpilaste probleemid distantsõppe ajal süvenesid. Kasvas vajadus **tugiteenuste**, sh individuaalse vahetu juhendamise järele. Esmatähtsaks muutus laste õppima õpetamine. Eripedagoogid kasutasid tugiteenuse osutamiseks spetsiaalselt loodud digiõppematerjale ja õppeplatvorme. Logopeedilist abi vajavatele lastele digiõppematerjale ei ole, igale lapsele tuli luua individuaalsed õppematerjalid. Tugispetsialistide töömaht eriolukorra ajal kasvas hüppeliselt, lisaks lastele tuli pakkuda tuge ka õpetajatele ja lapsevanematele. Selleks, et parandada erivajadustega õpilaste valmisolekut digivahendeid kasutada distantsõppel, tuleb õpetamist ja õppimist digikeskkondade vahendusel rakendada ka kontaktõppe ajal.
- **Huvikoolides** tegevus eriolukorra ajal katkes. Lapsevanemad muutusid väga valivaks huvikoolides õppetöö jätkamise suhtes (sageli on huvikoolis õppimine tasuline). Palju oli segadust, kuidas õpe digivahendite abil edasi toimub. Keskseks muutus õppijate huvi hoidmine huvihariduse vastu. Sihtrühm muutus lastelt peredele, näiteks kasvas peredele suunatud ühistegevuse võimaluste pakkumine.
- Tehnilised lahendused distantsõppe pakkumisel on sarnased kõigil koolitusasutustel ja -tasemetel, aga õppijad ja nende vajadused on väga erinevad.
- Keeruliseks osutus distantsõppel õppijate motivatsiooni hoidmine.
- Distsantsilt õppimine kasvatab vaimse tervisega seotud probleeme – depressioon, ülekoormus, läbipõlemine. Psühholoogilist nõustamist vajasisid nii õppijad kui ka õpetajad/õppejõud.

Hõive

- Uus olukord on toonud päevakorda õpetajate puuduse, 21 kontakttundi nädalas ei ole uues kontekstis sobiv, eriti kui rakendatakse põimõpet⁵. Kuna distantsõppe puhul ei pea õpetaja asuma füüsiliselt õppijatega samas ruumis, nt Valgas elav õpetaja võib õpetada Tallinna õpilasi, siis see on üks võimalus puuduolevat tööjõudu asendada. Kokku tuleb leppida rolli- ja tööjaotus.
- Suurtes üldhariduskoolides tekkis vajadus enam kui ühe haridustehnoloogi järele. Hübriidõppe korraldamine tekitas vajaduse tugiisiku / tehnilise assistendi järele.
- Lasteaedades õpetajaid ei koondatud, neile leiti rakendust nii lasteaias kui ka mujal. Lasteaiaõpetajad pakkusid tuge õppimisel ka algklasside õpilastele.
- Eriolukorras võimendus vajadus tugipersonali järele veelgi ja töökoormus kasvas. Individuaalset juhendamist vajasisid nii lapsed kui ka lapsevanemad. Nõustamist vajasisid ka lasteaias- ja üldhariduskoolide õpetajad, kuidas tulla toime tavarühmas, -klassis käivate probleemsete lastega. Individuaalsem nõustamisteenus kasvatas vajadust eripedagoogide, logopeedide, koolipsühholoogide, sotsiaalpedagoogide järele.
- Erakoolitusasutused kasutasid töökohtade säilitamiseks palgatoetuse meetet.

⁴ Hübriidkoolitus on kontakt- ja virtuaalõppe kooslus.

⁵ Põimõpe, kombineeritud õpe – õpe, mille puhul kasutatakse kombineeritult auditoorset ja e-õpet.

- Huvikoolides ei säilinud õpetajatel tavakoormus. Huviharidusõpetajad pakkusid üldhariduskoolide õpilastele õppimises abi.

Oskused/koolitusvajadus

- Eriolukord kasvatas hüppeliselt vajadust **digioskuste** järele, nõutud olid nii virtuaalsete keskkondade kasutamise kui ka sisu loomise koolitused.
- Õpetajate ettevalmistus õppemeetodite kasutamiseks ei olnud piisav. Arendamist vajab **distants-, hübriid- ja põimõppe läbiviimise oskus**, sh eri õpetamise meetodite, digivahendite ja -keskkondade kasutamisoskus nii õppe ettevalmistamisel, läbiviimisel kui ka õppijate tagasisidestamisel. Õpetajate ettevalmistus ülikoolides vajab ajakohastamist. Õpetajaõppes peab fookus olema enam suunatud õppimise ja õpetamise mõtestamisele ning selleks kasutatavatele meetoditele ja vahenditele.
- Katsumuseks osutus **distantsõppes õppetegevuse eesmärgistamine** (ka lapsevanema jaoks on tähtis mõista, mis on tunni eesmärk), sh õppijate motiveerimine ja suhtluse korraldamine.
- Kasvas vajadus **ajajuhtimise** koolituste järele, kuidas distantsõppes õppetegevust planeerida nii, et õppijal ei kaoks motivatsioon ning õppimine oleks huvitav, mitte kurnav.
- Esile kerkisid ka **vaimse tervise hoidmisega seotud teemad**, kuidas tulla toime ärevusega, hirmuga ja kurnatusega. Kaugtööl hägustuvad töö- ja puhkeaja piirid, enam oli vaja eneseregulatsiooni oskust. Ka õppijad vajavad toetust lihtsamate (vaimse tervisega seotud või sotsiaalsete) probleemide lahendamisel.
- Juhtidel nappis teadmisi kaugtööd tegevate **inimeste juhtimiseks**: kuidas neid motiveerida, kaasata, hoida, suunata ja toetada. Arendamist vajava oskusena märgiti kommunikatsiooni juhtimist digivahendite abil, sh suhtlemist õpilaste, lapsevanemate, kolleegide ja avalikkusega. Kasvas ka vajadus digikeskkonnas toimuva **koostööoskuse** järele.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Vt tabelit valdkonna peatüki lõpus.

COVID-19 MÕJU OSKA SENISELE PROGNOOSILE

- 2018. aasta OSKA hariduse ja teaduse uuringus⁶ üld- ja kutsehariduses töökohtade arvus muutusi ei prognoositud, alus- ja kõrghariduses nähti ette väikest tööhõive langust ning tugispetsialistide, noorsoo- ja teadustöötajate töökohtade arvus mõningast suurenemist.
- COVID-19 tingitud majanduskriisi ning 10 aasta vaates õpetajate/õppejõudude ja teadustöötajate tööjõuvajaduses ei ole märkimisväärseid muutusi võrreldes varasema prognoosiga ette näha. Tugispetsialistide tööjõuvajaduses võivad olla muutused 2018. aasta uuringus tooduga kiiremad ja jõulisemad. Abi vajavate õpilaste probleemid distantsõppel süvenevad, kasvab ka individuaalse vahetu juhendamise vajadus. See võib kaasa tuua tugispetsialistide töökohtade arvu prognoositust suurema kasvu.
- Suuremad muutused võrreldes varasema uuringuga on seotud eeskätt oskustega, mitte tööjõuvajadusega (nt kuidas meetodiliselt ja tehniliselt läbi viia digi-, põim- ja hübriidõpet).

⁶ Mets ja Viia (2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus. Kutsekoda, OSKA. <https://oska.kutsekoda.ee/field/haridus/>

KOKKUVÕTE

- Kriisi esimese laine ajal hõives suuri muutusi ei toimunud. Veebiõppe kasutamine oli kutse- ja kõrghariduses juba varem levinud, murekohaks kujunes praktika ja praktilise õppe korraldamine. Üleminek distantsõppele osutus üld-, alus ja huviharidusele tõsiseks katsumuseks. Takistuseks said distantsõppe läbiviimiseks ebapiisavad teadmised ja oskused (sh digioskused), internetiühendus ning õppeks vajaliku digitehnoloogia nappus. Samuti oli keeruline osutada tugiteenuseid ja olulisel määral katkes ka huvitegevus.
- Pikas plaanis on valdkonna arengu seisukohalt kõige tähtsamad mõjutegurid digitaliseerimine ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamine ning distantsõppe osakaalu püsiv kasv.
- Peamised oskuste arendamise valdkonnad lähitulevikus on distantsõppe meetodite ja selleks sobivate tehnoloogiliste vahendite kasutamine nii õppe kui ka huvitegevuse ettevalmistamisel, läbiviimisel ja tagasiside andmisel. Arendamist vajab ka kommunikatsiooni- ja koostööoskus digivahendite abil.
- Pikas plaanis tuleb rõhku panna veebi-, distants- ja hübriidõppe läbiviimise oskuse lihvimisele. Suuremat tähelepanu tuleb pöörata vaimse tervise teemadele. Arendada tuleb eneseregulatsioonioskust ehk kuidas tulla toime ärevuse ja hirmuga.

SÕNUMID RIIGILE JA TEISTELE PARTNERITELE

- Riigi roll peaks olema luua tingimused ja keskkond ning toetada abivajajaid, eriti täienduskoolituses (elukestvas õppes). Kasvatada tuleb inimeste valmisolekut oma oskusi pidevalt täiendada. Riik peaks prioriseerima, millistesse kompetentsi- ja arenguvaldkondadesse panustada, ning looma neis valdkondades teadmiste ja oskuste täiendamiseks toetavad meetmed. Töötukassa toetab töötuid, madalapalgalisi, madala haridusega inimesi, kuid tegelik koolitusvajadus on palju laiem.
- Distsantsõppe edukaks toimimiseks on vaja järgmist:
 - **tagada kiire internetiühendus igale perele;**
 - **tagada igale õpilasele õppeks vajalik digiseade.**
- E-õppe ja distantsõppe võimalused (inimestele, kellel on juba varem omandatud haridus sobivas või lähedases valdkonnas) sisenemiseks suurema tööjõuvajadusega kutsealadele, nt sotsiaalpedagoogid, koolipsühholoogid, õpetajad jt haridustöötajad.
- Võimaldada muusikutele (eriti instrumentalistidele) jt loovisikutele pedagoogika ja distantsõppe läbiviimise täiendusõpet, mis leevendaks muusikapedagoogide nappust ning laiendaks ja mitmekesistaks muusikaõppes osalejate arvu. Ühtlasi kasvatatakse loovisikute toimetulekuvõimet.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Mõjutegurid (olulisus 1–5 palli, 5 = olulisim)	Mõju kriisist väljumisele ja edasisele arengule	Mõju tööhõivele	Mõju oskustele ja koolitusvajadusele
<p>Digitaliseerimise ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamise jõuline toetamine (5)</p>	<p>Arenguvõimalused:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hübridkoolitus kui uus reaalsus. Hübridkoolituse/-ürituse korraldamine seab tingimused nii ruumile, tehnoloogiale kui ka tarkvarale. - Distsantsilt õppimine on mugav õppijale. - Tehnoloogiliste lahenduste laialdasem kasutamine võimaldab rakendada ümberpööratud klassiruumi õpet. - Lapsevanema suurem kaasatus – vaja on rohkem lapsevanemale suunatud õpet toetavat digiõppematerjali. - Koolitusturu globaliseerumine, laieneb koolituste palett, kasvab osalemine rahvusvahelistel veebikoolitustel. <p>Riskid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koolituste kvaliteedi tagamine veebikoolitusel. Turul tegutseb palju veebiõppepakkujaid, kelle teenuse osutamise kvaliteet ei ole piisav. - Distsantsõpe eeldab kiire internetiühenduse olemasolu, igal õppijal peaks olema oma digivahend. - Digiõppe kasv suurendab lõhet laste haridus- ja arengutasemes, mis omakorda kasvatab tugipersonali vajadust. - Kuna lapsed veedavad liigselt aega digivahenditega, on laste kõne areng varasemaga võrreldes palju kesisem. - Mida rohkem on vahendatud õppimist, seda piiratumad on sotsiaalse arengu võimalused. 	<ul style="list-style-type: none"> - Õpetajad/õppejõud → - Tehnilise toe pakkumiseks ei ole vaja värvata uusi töötajaid, vaid koolitada personali tehniliste oskuste teemal. - Õpetajate riskikasutus aitab leevendada aineõpetajate nappust. - Tugispetsialistid ↗ - Tugiteenuseid osutavate töötajate vajadus kasvab. 	<ul style="list-style-type: none"> - Digitehnoloogia kasutamisoskus. - Oskus kasutada õppimisel ja õpetamisel veebikeskkondi. Oskus valida õppimiseks ja õpetamiseks sobiv veebikeskkond. - Küberturvalisus ja digihügieen, sh isikuandmekaitse. - Virtuaal- ja hübridürituste/-seminaride/-koolituste läbiviimise oskus.
<p>Kaugtöö osakaalu püsiv kasv; inimeste liikumise piiramine (sh riigisisene ja riikidevaheline) ning distantsihoidmine vähemalt kahe aasta jooksul (5)</p>	<p>Arenguvõimalused</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kasvab osalemine veebiõppes, veebiseminaridel/-konverentsidel. - Uued innovaatilised lähenemised ürituste korraldamisele. - Õppehoonete kasutamine uutel eesmärkidel, nt kool kui inkubatsioonikeskkond, kui huvihariduskeskkond. - Uued meetodikad ja õpetamise mudelid, nt projektõppe korraldamine eri haridustasemetel, eri riikides õppivate meeskondadega. Õpetajate riskikasutus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tugispetsialistid ↗ - Distsantsihoidmine pikema aja jooksul kasvatab õpilastel vajadust psühholoogilise nõustamise järele. - Abiõpetajad ↗ - Õpetajate riskikasutamine kontaktõppes tingib vajaduse abiõpetajate järele. 	<ul style="list-style-type: none"> - Teemadel, kus vajadus on suur, kuid puudub kompetents: <ul style="list-style-type: none"> ○ tuleks kaasata rahvusvahelisi tipptegijaid; ○ pakkuda võimalust osaleda rahvusvahelistes programmides. - Kohanemisoskus. - Õpioskus.

	<p>Riskid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Murekohaks võib osutada koolitoidu kättesaadavus. - Vaimse tervisega seotud probleemid võivad kuhjuda. - Tugiteenuste osutamine HEV-lastele. 		<ul style="list-style-type: none"> - Kaugtöö kasvatab vajadust paindlikkuse ja koostöö järele. Tuleb osata kohandada eri sihtrühmade vajadustega.
<p>Varandusliku ebavõrdsuse kasv ühiskonnas, digilõhe (3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kõik ei saa kodus õppida, puudub sobiv ruum ja/või vahendid. - Distantõpe eeldab kiire internetiühenduse olemasolu, igal õppijal peaks olema oma digivahend. On risk, et tehnoloogiliste vahendite puudumine tekitab kihistumist. - Sotsiaalsete oskuste arendamiseks on tähtis, et lapsed käiksid lasteaias. - Varandusliku ebavõrdsuse olukorras peab alusharidus olema kvaliteetne ja kõigile kättesaadav. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sotsiaalpedagoogid, psühholoogid ↗ Varanduslik ebavõrdsus võib tekitada sotsiaalseid ja/või vaimse tervisega seotud probleeme. 	<ul style="list-style-type: none"> - Oskus toetada õppijat lihtsamate (vaimse tervisega seotud või sotsiaalsete) probleemide lahendamisel.
<p>Suurem tähelepanu tervisele ja hügieenile vms (2)</p>	<p>Arenguvõimalused</p> <ul style="list-style-type: none"> - Õppetöö korraldamisel tuleb järgida hügieenireegleid, et tagada õppijate ja õpetaja/koolitaja turvalisus. - Kergete viirusnähtudega lapsi on lasteaias ja koolis vähem. <p>Risk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kaugtöö toob inimestele terviseprobleemid, esile kerkivad teemad, nagu ergonoomika, tervislik toitumine ja puhkus. - Vaja on leida asendajad, kui õpetaja jääb esmaste haigusnähtudega koju. 	<ul style="list-style-type: none"> - Õpetajad → Suurem tähelepanu tervisele ja hügieenile ei mõjuta tööjõuvajadust märgatavalt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tervise- ja hügieeniteemalised koolitused. - Nõustamisoskus.